

Бодня О.І.

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Дистанційний навчальний процес в умовах пандемії

Резюме. В умовах пандемії вкрай важливо знати і розуміти точку зору студентів з питань дистанційного навчального процесу, проблеми, з якими вони стикаються, та враховувати їх пропозиції щодо покращення якості надання освітніх послуг. **Мета:** проаналізувати анонімне анкетування здобувачів вищої освіти та вивчити об'єктивне ставлення суб'єктів навчання до шляхів оптимізації дистанційної форми навчання і адаптації її в умовах пандемії. **Матеріали та методи.** На кафедрі травматології та ортопедії проведено рандомізоване дослідження серед студентів 5-го курсу медичних факультетів. В опитуванні взяли участь 85 студентів. Анкета містила запитання щодо предмету дискусії про ефективність дистанційного навчання під час карантину, пов'язану з рівнем і організацією дистанційного навчання вдома, наявність своєрідних переваг та недоліків, складнощів, що виникають у процесі вивчення дисциплін, та пропозиції щодо удосконалення заочного навчання. **Результати.** Після проведеного анкетування аналіз відповідей опитаних студентів засвідчив серед переваг дистанційної форми додатковий стимул до самоорганізації та високу мотивацію у здобутті знань (37,9 %), збільшення часу, вільного від занять (12,6 %), та матеріальну економію (4,3 %) через відсутність транспортних витрат для прибуття до клінічної бази. Складнощі при вивченні дисциплін у студентів (41,3 %) були пов'язані з недостатніми знаннями анатомії людини. Серед недоліків дистанційної форми навчання (59,8 %) респонденти вбачають брак спілкування з одногрупниками, відсутність безпосереднього контакту із хворими та надмірність навантаження (17,6 %). **Висновки.** Дистанційна форма навчання отримала схвальну оцінку. Деяка частина респондентів свідомо поклала відповідальність за труднощі дистанційного навчання на себе, вказавши на особисте недосконале прагнення у здобутті знань та досягненні результатів власної професійної підготовки. Кількісний розподіл отриманих відповідей (36,8 %) свідчить про необхідність удосконалення вже існуючих способів та постійного пошуку інноваційних форм роботи зі студентами для викладання навчальних дисциплін на кафедрі травматології та ортопедії в умовах пандемії.

Ключові слова: дистанційне навчання; якість освіти; анкетування; пандемія

Вступ

Дистанційний навчальний процес, як вимушена тимчасова форма освіти у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України, передбачає здатність студента до самостійного використання сучасних технічно-освітніх технологій [1]. Предметом вивчення дисциплін, що викладаються на кафедрі травматології та ортопедії, є методи діагностики, лікування та реабілітації хворих з пошкодженнями опорно-рухового апарату. Ці дисципліни ґрунтуються на вивченні студентами таких фундаментальних дисциплін, як анатомія людини, фізіологія, радіологія та загальна хірургія, які інтегруються з дисциплінами з надання

екстреної медичної допомоги: хірургією, дитячою хірургією, нейрохірургією, анестезіологією та інтенсивною терапією [2].

Проблема розвитку основних напрямків очного циклу навчання займає значне місце в розробках з педагогіки. За умов розгляду питань розвитку вищої школи пріоритетним є підвищення якості підготовки майбутнього лікаря-спеціаліста. Тимчасовий перехід освітнього процесу до альтернативного режиму навчання через кризові обставини, пов'язані з пандемією, не повинен впливати на обсяг і якість засвоєння студентом спеціальних медичних знань і практичних навичок, що є одним з важливих факторів його підготовки [3].

Для здобувачів вищої освіти передбачений відкритий доступ через мережу Інтернет до матеріалів за темами циклів, викладених на сайті. Тому для кафедри важливо знати і розуміти точку зору студентів з питань дистанційної форми навчання, проблеми, з якими вони стикаються, та враховувати їх пропозиції щодо покращення якості надання освітніх послуг. Відгуки тих, хто навчається, — це корисна підстава для змін, їх необхідно обов'язково враховувати при розробці навчальних матеріалів та методів оцінки якості знань [4, 5].

Мета роботи: проаналізувати анонімне анкетування здобувачів вищої освіти та вивчити об'єктивне ставлення суб'єктів навчання до шляхів оптимізації дистанційної форми навчання і адаптації її в умовах пандемії.

Матеріали та методи

На кафедрі проведено рандомізоване дослідження серед студентів 5-го курсу медичних факультетів. Анкетування виконувалося після закінчення дистанційного навчання та складання диференційованого заліку за циклами «Травматологія та ортопедія» і «Військова хірургія», що дозволило отримати об'єктивні дані від суб'єктів навчання. В опитуванні взяли участь 85 студентів. Анкета містила запитання щодо предмету дискусії про ефективність дистанційного навчання під час карантину, пов'язану з рівнем і організацією дистанційного навчання вдома, наявність своєрідних переваг та недоліків, складнощів, що виникають у процесі вивчення дисциплін, та пропозиції щодо удосконалення заочного навчання.

Результати та обговорення

Найбільш інформаційним каналом для впровадження дистанційного навчання в Одеському НМедУ є інтернет-програма Teams Microsoft. Значною перевагою даної програми є можливість двостороннього зв'язку між студентами і викладачем у режимі реального часу. Перебуваючи на спільній конференції, студент водночас може зберігати власну автономність, вмикаючи або вимикаючи мікрофон та відеокамеру відповідно до обставин. Значно підвищує мотивацію студентів та позитивно впливає на процес навчання функція чату, де можна надсилати текстові повідомлення, ділитися файлами, а також опція демонстрації екрана, де викладач має змогу надати для спільного перегляду та пояснення навчальні фото- або відеоматеріали. Спілкування викладача зі студентом має міжособистісне обмеження та опосередкований характер, тобто передача та контроль знань відбуваються шляхом консультацій. Така взаємодія між викладачем та студентом дозволяє максимально коригувати процес самостійного навчання та активізувати творчі здібності студента. Таким чином, за рахунок наявності в умовах карантину розроблених на кафедрі відеоматеріалів для проведення лекцій та практичних занять здійснюється навчальний процес. На сайті кафедри розмі-

шені матеріали для самостійної підготовки студентів у вигляді озвучених мультимедійних презентацій лекцій, текстів клінічних лекцій, методичних розробок та тестових завдань, розроблених співробітниками кафедри, перелік обов'язкових запитань за темою практичного заняття для самоконтролю та диференційованого заліку.

Вважаємо, що у разі дистанційної форми навчання у ВНЗ основні напрямки оптимізації навчального процесу повинні відображати всі найбільш істотні сторони підготовки фахівця-медика, виражати основні його якості в конкретній формі, відповідати сучасному рівню розвитку науки, постійно вдосконалюватися залежно від темпу розвитку окремих наук, обсягу накопиченої інформації та знань. Здобувач вищої медичної освіти навіть в умовах карантину повинен працювати за покликанням, любити свою професію, бути ініціативним та сумлінним у накопичуванні медичної інформації та здатним до виховання вміння навчатися самостійно, а також мати високу моральність. Зазначені якості фахівця підлягають вихованню у студента протягом навчання в університеті всіма доступними способами, незважаючи на форму навчання. Запорукою ефективності дистанційної форми навчання є сукупність теоретичної, практичної та самостійної роботи студентів.

Загальна мета основних напрямків у підготовці здобувачів вищої освіти у сфері охорони здоров'я включає етапи і способи її реалізації. На першому етапі знайомство студента з основами травматології та ортопедії починається з III курсу під час вивчення загальної хірургії. Далі, на V курсі настає етап більш глибокого і послідовного вивчення, виникає необхідність викликати у студента інтерес до дисциплін, потреба показати особливе їх значення для охорони здоров'я в мирний і воєнний час. Що стосується способів реалізації етапів підготовки фахівців, то вони численні: лекції, практичні заняття, сучасні засоби надання тематичної інформації та самостійна робота. З усіх перерахованих заходів найбільше значення має самостійна робота студента. Людина, яка навчилася здобувати знання у студентські роки, буде постійно вдосконалювати їх у процесі своєї трудової діяльності.

Після проведеного анкетування результати анонімного опитування респондентів лікувального профілю були опрацьовані та проаналізовані. Аналіз відповідей опитаних студентів у цілому переконав (61,4 %) засвідчив про дієвість розроблених методичних систем та достатній рівень адаптованості їх до умов заочного навчання. Серед переваг дистанційної форми студенти відмітили додатковий стимул до самоорганізації та високу мотивацію у здобутті знань (37,9 %), яка є необхідною умовою становлення висококваліфікованого спеціаліста. Помітна частка студентів констатує збільшення часу, вільного від занять (12,6 %), що дозволяє навчитися більше цінувати свій час та ефективно ним

розпоряджатися. Лише невелика частка опитаних (4,3 %) визнає у заочній формі навчання матеріальну економію через відсутність транспортних витрат для прибуття до клінічної бази.

Складнощі при вивченні дисципліни виникають у студентів (41,3 %) медичних факультетів у зв'язку з недостатніми знаннями анатомії людини, яка вивчалася ними на I курсі. Недоліками дистанційної форми навчання (59,8 %) вбачають брак спілкування з одногрупниками, відсутність особистого контакту як з викладачем, так і з хворими. Студенти поглиблюють теоретичні знання з дисциплін відповідно до навчальних робочих програм, але вони не мають можливості набути практичних навичок безпосереднього обстеження хворих з клінічними ознаками травми і захворюваннями опорно-рухової системи, що дає змогу проводити диференційну діагностику і встановлювати клінічний діагноз, згідно з яким надавати першу допомогу та призначати оптимальне лікування. Далі, серед недоліків 17,6 % респондентів відзначили надмірність навантаження у разі, коли сам здобувач освіти не має достатньо розвинених навичок самостійної роботи та йому бракує знань з медичної термінології.

На сучасному етапі розвитку вищої медичної освіти навіть за умов очної форми навчання не завжди на клінічних базах кафедри є можливість показати і відпрацювати певні практичні навички, що є актуальним у навчальному процесі. Це обумовлено тим, що в деяких випадках студенти не мають можливості з точки зору деонтології вдосконалювати практичні навички та відпрацювати окремі медичні маніпуляції. Для вирішення цієї проблеми оптимальним є організація на базі ВНЗ центрів симуляційної медицини з суворим дотриманням протиепідемічних правил. Відповідно до постійно зростаючих вимог Всесвітньої організації охорони здоров'я, що пред'являються до рівня підготовки медичних кадрів, такий центр дозволяє за допомогою сучасних симуляторів вдосконалювати практичні навички у здобувачів вищої освіти шляхом використання інноваційних систем у процесі навчання, відповідно до світових стандартів.

Не менш важливим в оволодінні спеціальністю є також клінічне мислення, яке починає формуватися, коли студент приступає до вивчення клінічних дисциплін, і поглиблення та вдосконалення якого триває до закінчення його професійної діяльності. Для розвитку клінічного мислення не оціненне значення має робота біля ліжка хворого, участь в обходах і клінічних кафедральних розборах хворих, що вкрай обмежує саме ситуація, яка склалася через COVID-19. Виняткове значення для формування клінічного мислення також має наукова робота, долучати до якої слід якомога раніше, починаючи з участі у студентських наукових гуртках. Реалізація науково-дослідної роботи в умовах пандемії значно обмежена та, безумовно, залежить

від особистості викладача, його професійних якостей і вміння надати студенту можливість займатися наукою.

Висновки

1. Значна частина опитаних студентів усвідомлює епідеміологічну ситуацію та позитивно оцінює за багатьма якісними складовими організацію і забезпечення дистанційного навчально-методичного навчання в умовах карантину, що дозволяє зберегти здоров'я та життя суб'єктів освітнього процесу.

2. Дистанційна форма навчання отримала схвальну оцінку, окремі здобувачі вищої освіти із вдячністю відзначили підтримку своїх викладачів щодо нових можливостей опанування спеціальністю. Деяка частина респондентів свідомо поклала відповідальність за труднощі дистанційного навчання на себе, вказавши на особисте недосконале прагнення у здобутті знань та досягненні результатів власної професійної підготовки.

3. Пропозиції щодо оптимізації дистанційного навчання були пов'язані зі скороченням обсягу навантажень та підвищенням ролі викладача у процесі навчання. Кількісний розподіл отриманих відповідей (36,8 %) свідчить про необхідність удосконалення вже існуючих способів та постійного пошуку інноваційних форм роботи зі студентами для викладання навчальних дисциплін на кафедрі травматології та ортопедії в умовах пандемії.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів та власної фінансової зацікавленості під час підготовки до друку даної статті.

Список літератури

1. Zimmerman J. *Coronavirus and the great online-learning experiment. Chronicle of Higher Education. 2020. № 10. URL: <https://www.chronicle.com/article/Coronavirus&the-Great/248216>*
2. Кучеренко В.М., Бондаренко В.В. *Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків: Міська друкарня, 2020. С. 7-29.*
3. Герасименко О.І., Полесова Т.Р., Герасименко В.В., Кухарева Н.С. *Дистанційне навчання у професійній підготовці майбутніх лікарів: pro et contra. Травма. 2021. Т. 22. № 5. С. 38-40. DOI: 10.22141/1608-1706.5.22.2021.244466.*
4. Chakrabarti S., Vidya B.M. *Perception of Students on Online Self-Assessment Tool in Anatomy During COVID-19 Crisis. Int. J. Science Annals. 2020. № 3 (2). P. 16-22. DOI: 10.26697/ijasa.2020.2.3.*
5. Єрошенко Г.А., Лисаченко О.Д., Климач Т.М. та ін. *Дистанційне навчання в умовах карантину очима студентів-медиків. Вісник проблем біології і медицини. 2021. № 1 (159). С. 163-168. DOI: 10.29254/2077-4214-2021-1-159-163-168.*

Отримано/Received 05.01.2022

Рецензовано/Revised 18.01.2022

Прийнято до друку/Accepted 25.01.2022 ■

A.I. Bodnya

Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Distance learning process in the context of a pandemic

Abstract. In the context of a pandemic, it is extremely important to know and understand the point of view of students on the issues of the distance learning process, the problems they face, and take into account their suggestions for improving the quality of educational services. The study was aimed at analyzing the anonymous survey of applicants for higher education and studying the objective attitude of the subjects of education to the ways of optimizing distance learning and adapting it in a pandemic. **Materials and methods.** At the Department of Traumatology and Orthopedics, a randomized study was conducted among the fifth-year students of Medical faculties. Eighty-five students took part in the survey. The questionnaire contained questions on the subject of discussion about the effectiveness of distance learning during quarantine, related to the level and organization of distance learning at home, the presence of peculiar advantages and disadvantages, difficulties arising in the process of studying disciplines, and suggestions for improving distance learning. **Results.** After the survey, the analysis of the responses of the interviewed students showed, among the advantages of the distance form, an additional incentive to self-or-

ganization and high motivation in obtaining knowledge (37.9 %), an increase in free time from classes (12.6 %) and material savings (4.3 %) in the case of transportation costs for arriving at the clinical base. Difficulties in studying disciplines among students (41.3 %) were associated with insufficient knowledge of human anatomy. Among the disadvantages of distance learning (59.8 %), respondents consider the lack of communication with classmates, the lack of direct contact with patients, and excessive workload (17.6 %). **Conclusions.** The need for distance learning received an approving assessment. Some of the respondents deliberately blamed themselves for the difficulties of distance learning, pointing out the imperfection of the desire to gain knowledge, and personal results of their professional training. The quantitative distribution of the responses received (36.8 %) indicates the need to improve existing methods and constantly search for innovative forms of work with students to teach academic disciplines at the Department of Traumatology and Orthopedics in a pandemic.

Keywords: distance learning; quality of education; questionnaire; pandemic